

Omplantering av orkidéer

sid 24-33 i YOUR FIRST ORCHID av Stephen R. Batchelor

ATT FÖRVARA DIN ORKIDE I FÄRSKA planteringsmaterial är avgörande för dess hälsa. Ibland kommer omplantering att behövas.

Planteringssubstrat

Majoriteten av orkidéer i odling är epifyter, vilket betyder att de i naturen växer på andra växter (mest träd). Följaktligen trivs orkidérötter bäst när de utsätts för luft.

Vid odling är det dock bekvämare att odla orkidéer i krukor. Olika material, som kallas planteringssubstrat eller orkidékompost används för att fylla krukorna.

För att ett växtsubstrat ska vara lämpligt för epifyta orkidéer måste det vara mycket poröst (ha många luftfickor även när det är packat i en kruka); vara tillgänglig, billig och enkel att använda; och behålla sin porösa kvalitet i minst två år.

Många material uppfyller dessa kriterier. De kan vara organiska, såsom barkbitar och mossa, eller oorganiska, såsom grus eller lecakulor. De mest mångsidiga substraten är blandningar av både organiska och oorganiska komponenter. Dessa är bäst för nybörjare.

Vad ska man köpa

Många, men inte alla trädgårdscenter säljer odlingssubstrat för orkidéer, så ring i förväg. Se till att köpa en påse som tydligt identifieras som lämplig för orkidéer. Om tillgängligt, välj en med en blandning av ingredienser, såsom bark, träkol och perlit. Om du inte kan hitta en sådan blandning duger ren (100 procent) bark. Vanliga komponenter i orkidésubstrat jämförs nedan.

Vissa krukväxtmaterial, såsom bark, säljs efter kvaliteter (den relativa storleken på den genomsnittliga biten). Tre kvaliteter är allmänt tillgängliga: fin, medium och grov.

Medium kvaliteter är lämpliga för de flesta orkidéer; fina kvaliteter är bättre för unglantor och små orkidéer; och grova kvaliteter är att föredra för orkidéer i stora krukor och vissa typer av orkidéer, som vandas.

Använd aldrig kompostmaterial i påsar avsedda för användning i trädgården för din orkidé. De innehåller vanligen material som inte är lämpliga för orkidéer.

När du ska plantera om

De flesta orkidéodlare brukar plantera om vartannat år under våren eller sommaren.

Efter två år sönderfaller organiska planteringsblandningar. Det resulterande materialet, som liknar torvmossa, blir mycket vattenabsorberande och hindrar tillräckligt med luft från att nå rötterna. Plantera om innan detta händer annars kan rötterna dö.

Liksom andra växter tenderar orkidéer att växa under varmare väder och kommer att återhämta sig snabbare när de planteras om vid denna tidpunkt. Helst vill du plantera om efter blomningen, när nya rötter precis bildas och är mindre än någon millimeter långa.

Men hur är det med din första orkidé? När blev den senast omplanterad? Du vet inte. Vänta tills det är våren och plantera om när:

- Nya rötter just börjar växa fram.
- Växten har växt ur sin behållare, eller så visar substratet tecken på nedbrytning.

Tecken på att ett odlingssubstrat bör bytas ut inkluderar:

- En sänkning av substratets nivå långt under krukans kant.
- En fördröjning av uttorkningen.
- Det syns en vit skorpa runt krukans innerkant och/eller på de översta barkbitarna i substratet (vilket betyder att salter från vattnet och gödsel har samlats).
- Att kunna sticka ner fingret i mediet utan större motstånd.

Material till omplantering

Här är en kort lista över de tillbehör du behöver:

- Planteringssubstrat.
- En hink, 5 – 10 liter.
- En ny kruka (om din planta har vuxit ur sin gamla kruka).
- Blompinnar och stjäkklämmor.
- Spritbrännare eller motsvarande för att sterilisera sekatör eller sax.
- Gammal tidning.
- Växtetiketter (finns på trädgårdscenter) och en blyertspenna.
- En tandborste.

Vanliga komponenter i orkidesubstrat

Tallbark. Bitar av rödbrun bark i olika storlekar (fin, medium och grov). Huvudkomponent i många kommersiella mixar.

Mossa. Vanligen vitmossa eller stor björnmossa som klipps i lagom bitar och blandas ofta med bark.

Perlit. Små vita bollar av varierande kvalitet. Syntetiskt, bryts inte ned. Håller vatten och hjälper till att upprätthålla luftning i organiska blandningar.

Frigolitchips eller bitar. Förpacknings- eller byggnadsmaterial som kan användas som dränering i botten på krukans. Mindre bitar kan blandas med bark och mossa. Bryts inte ned och suger inte upp vatten.

Grus, lavasten, leca, etc. Naturligt förekommande eller syntetiska material av varierande kvalitet. Oorganiska, bryts inte ned.

Träkol (ej briketter). Svarta och dammiga bitar i olika kvaliteter. Mindre komponent i många blandningar.

Förberedelse för omplantering

Kvällen innan du planerar att plantera om, placera tillräckligt med planteringssubstrat i hinken för att plantera om plantan. Använd en kruka av samma storlek för att mäta upp mängden, eller om du ska flytta plantan till en större kruka, använd den. Täck med vatten och låt dra över natten. Detta kommer att förbereda substratet för att lättare absorbera vatten och förhindra därmed att din orkidé torkar ut den första tiden efter omplanteringen.

Kontrollera också att substratet är fuktigt i de krukor du planerar att omplantera. Detta gör det lättare att ta bort det nästa dag. Om det är på den torra sidan, vattna nu. Lägg till sist ut tidningen och lägg upp alla saker du behöver på den. Ta bort ett pappersark varje gång du planterar om en planta.

Som nämndes i föregående kapitel, kommer en monopodial eller sympodial orkidé att avgöra hur du omplanterar. Gå först igenom den informationen för att bestämma din orkidés tillväxtvana. Följ sedan lämpliga anvisningar nedan för monopodia respektive sympodiale orkidéer.

Omplantering av monopodia orkidéer

Phalaenopsis är det vanligaste släktet av monopodiale orkidéer i odling så det kommer att bli föremål för denna diskussion.

Kom ihåg att mogna monopodiella orkidéer i allmänhet inte växer ur sina krukor, så detta bör inte vara ett kriterium för omplantering. *Phalaenopsis*, och besläktade hybridsläkten (*Doritaenopsis*, till exempel), föredrar att planteras om minst en gång vartannat år. Vissa odlare omplanterar årligen med gott resultat.

Steg 1. Ta ut plantan ur krukans. Ta bort eventuell hängare från krukans. Placera stammen mellan ditt pek- och långfinger på ena handen och din andra hand på botten av behållaren. Vänd nu upp och ner på krukans och skaka samtidigt som du drar ner. De flesta *phalaenopsis* kommer att lossna på detta sätt.

Steg 2. Rengör plantan från all krukblandning. Använd ett nytt rakblad eller steril liten sax för att ta bort alla döda rötter som förblir fästa vid stammens bas. Döda rötter ser mörkbruna ut och deras mjuka yttre beläggning glider ofta av. Levande rötter är vitare, hårdare och intakta. Skär/klipp rent bakom eventuella brutna rötter. Ta bort eventuella döda blad och gamla blomstjälkar.

Steg 3. Rengör den gamla krukans om den ska återanvändas nu. Skrapa och skrubba alla ytor på krukans med en gammal tandborste och vatten. Var noga med att ta bort eventuella saltrester, som ser ut som vita avlagringar, särskilt längs krukans innerkant. Om krukans bara har ett dräneringshål i botten, kan du lägga till någon centimeter av oorganiskt material, såsom frigolitpackningschips, grus eller bitar av lerkrukor. Detta är valfritt om krukans har fyra eller fler dräneringshål runt basen och själva krukans är mindre än 20 cm i diameter.

Steg 4. Placera plantan i krukans. Se till att de flesta om inte alla rötterna är inuti. Om majoriteten av rötterna inte passar bekvämt i krukans, använd en större kruka. Med ena handen, håll plantan runt basen av stjälken så att den är centrerad i krukans och dess understa blad är i nivå med toppen av kanten. Med andra handen, tillsätt krukblandningen. Packa ner blandningen ordentligt tills plantan är ganska stabil.

Steg 5. Vattna plantan. Medan du gör det, tvätta bort eventuellt substrat som råkat hamna på bladen. Se nedan för skötsel efter omplantering.

Steg 6. Överför etiketten. Om den gamla etiketten är trasig eller svår att läsa, gör en ny. Skriv även månad och år då omplanteringen skett, på etikettens baksida. Nästa gång du funderar på att plantera om kommer du att veta när du gjorde det senast.

Omplantering av sympodiala orkidéer

Paphiopedilum är sympodiala orkidéer som kräver delning när de vuxit sig stora.

Steg 1. Den röda taggen i detta prov indikerar var en gammal centrumväxt dog. Detta ger en naturlig skiljepunkt.

Steg 2. Ta bort plantan ur den gamla krukans och tag försiktigt bort det gamla odlingsmediet från rötterna. Klipp bort döda rötter och dela plantan i lagom stora bitar.

Steg 3. Plantera varje delning i en ny kruka. Håll delningen på plats och håll sedan det nya fräscha odlingssubstratet runt rötterna och tryck lätt så att plantan inte står och vickar.

Steg 4. Efter plantering av varje delning, sätt in en etikett med plantans namn i varje behållare. Vattna varje planta och placera på ett lätt skuggat område innan du återför plantan till odlingsområdet.

Cattleya är ett vanligt släkte av sympodiala orkidéer i odling så det kommer att bli föremål för denna genomgång.

Sympodiala orkidéer behöver planteras om när rhizomet (rotstocken) växer över kanten på krukans. Även om din planta inte har gjort detta, bör du fortfarande plantera om då det har gått mer än två år och krukmediet har börjat brytas ned ganska mycket.

Steg 1. Ta ur plantan från krukans. *Cattleya*, särskilt om de har varit i krukans en längre tid, kan vara mycket svårare att få ut ur krukans. Blötlägg rötterna så att de blir böjliga och lättare lossnar från krukans. Försök att försiktigt böja plantan från sida till sida. De flesta av rötterna fäster på insidan av krukans och detta kommer att hjälpa till att lossna dem. Om växten efter några minuter fortfarande inte har lossnat, kör ned ett sterilt knivblad längs krukans insida för att lossa rötterna, eller bryt sönder krukans.

Steg 2. Rengör växten från gammal odlingsblandning och döda rötter. Vissa odlare trimmar rötter som är särskilt långa, eller de som är trasiga.

Steg 3. Välj en ny kruka. Välj en kruka som rymmer minst två års tillväxt. För att göra detta, placera plantan så att dess äldsta pseudobulb (kallade bakbulb) ligger mot krukans kant. Undersök nu hur mycket utrymme det finns mellan de främre yngre utväxterna och kanten på behållaren. Om avståndet är ungefär lika med längden mellan den första och tredje bulben framifrån räknat, är krukans storlek korrekt. Lägg till lite dräneringsmaterial i botten på krukans om det behövs. Det är viktigt att inte överplantera. *Cattleya* gillar inte krukor som är för stora, så lägg inte din planta i en kruka som kan rymma mer än två nya utväxter. Ju större krukans är, desto större är risken att mediet tar för lång tid att torka och att rötterna inte får tillräckligt med luft. Detta kan leda till rotröta, vilket äventyrar överlevnaden av din planta.

Steg 4. Överväg att dela växten. Att bryta isär växten kan vara nödvändigt om den inte får plats i en kruka som är mindre än ca 20 cm i diameter. Det är vanligt att ta bort en eller två bakbulber för att minska plantans storlek så att den får plats i den nya krukans. Större krukor är besvärliga, och som nyss nämnt, riskabla för växtens hälsa. För att dela en stor *cattleya*, välj den punkten på rhizomet, när de delats, där de resulterande bitarna kommer att ha minst fyra bulber vardera. Använd en steriliserad sekator och gör ett rent snitt. Fortsätt nu.

Steg 5. Placera plantan i krukans. Bakbulben ska vara mot ena kruksidan och rotstocken ungefär 2 cm under kanten. Se till att det finns tillräckligt med utrymme framför den yngsta bulben (om inte, använd en större kruka eller dela ytterligare). Fyll nu på med krukblandningen, packa ordentligt. Se till att rhizomen stannar vid eller nära ytan av odlingssubstratet.

Steg 6. Bind fast, vid behov. Detta gäller särskilt för höga eller stora cattleyor. Om du använder en hängare för att hänga upp krukans kan du fästa en pseudobulb eller fler till själva hängaren med knytbånd, undvik onödig böjning av bulberna. Om plantan är topptung och du inte har en hängare, använd en bambu- eller blompinne. Tryck ned den i mitten av krukans (undvik rhizomet) och fäst de närmaste bulbarna på den med knytbånd som inte skär in i plantvävnaden.

Rhizomklämmor, tillgängliga från amerikanska postorderorkidéleverantörer, är utmärkta för att säkra cattleyor och andra sympodiala orkidéer. De är rejäla stavar med en kink i ena änden. Denna ände klämmer över kanten på behållaren, medan den raka änden placeras över rhizomen och håller den på plats. Ta bort klämman när orkidén har etablerat sig stadigt i behållaren.

Steg 7. Uppdatera och överför etiketten. Skriv månad och år på baksidan av den så att du vet när du senast omplanterade. Om du har gjort en delning av plantan, se till att du gör en extra etikett för den. En oidentifierad orkidé är till liten nytta för någon.

Särskild omsorg för din omplanterade orkidé

Oavsett hur noggrant du planterar om din orkidé kommer den att genomgå en mild chock tills nya rötter etableras i det färskva växtmediet. Under denna tid, som kan vara upp till en månad eller två:

- Minska mängden ljus som växten får.
- Vattna mer sällan, kanske hälften så ofta som du brukar. (Vissa odlare rekommenderar att inte vattna alls, utan att istället duscha bladen ibland. Om du odlar inomhus där luftfuktigheten är låg kan detta vara för torrt.)